

Ilyen irányú gyakorlata készítette arra a Magyar Csillagászati Egylet (letet) vezetőségét, hogy megbízza a Változócsillag Szakosztályának gyakorlati szervezésével és irányításával. Miklós nagy lelkesedéssel látott munkához: könyveket, változócsillag térképeket szerzett be az AAVSO tól, 1947 őszén tízhetes észlelői tanfolyamot szervezett, útmutató cikkeket írt a Csillagok Világa második sorozatának füzeteibe. 1948 tavaszán kezdődtek a megfigyelések, részben a fényes, szabatszemes változók, részben RV Tauri típusú csillagok megfigyelésével. Miklós egyik barátját rábeszélte, hogy a háborúból „visszamaradt” 6 cm-es, 25x-ös német binokuláris légvédelmi megfigyelő távcsövet és egy állványt ajándékozzon az Egyesületnek. Ez a kitűnő távcső volt azután vagy másfél évtizedig a budapesti Uránia változóészlelő törzsműszere.

A szépen fellendülő munkát azonban 1949-ben durván félbeszakította az MCSE beolvasztása a Természettudományi Társulat Csillagászati Szakosztályába. Az egyesületi szakosztályok megszüntetésével, majd Kulin György eltávolításával Miklós is elmaradt az Uránia Csillagvizsgálóból.

Rákusi Miklós, szülei kívánságára, a budapesti Műegyetemre iratkozott be, és mérnöki diplomát szerzett. Utóbb az IBM Közép-európai kirendeltségének munkatársa lett, és tevékeny részese volt a kibontakozó számítógép-technika hazai meghonosításának. Rajongója volt a zenének, szabad idejét szívesen töltötte valamelyik klasszikus mű élvezetével. A Műegyetemet elvégezve még egyszer megpróbálkozott a csillagászáttal. 1951-ben beadta jelentkezését az ELTE TTK-ra a csillagászati tárgyak hallgatójára. Az oktatói hatóság azonban elutasította kérését, a következő (szó szerinti) szöveggel: „Örülök hogy egy diploma van”.

Csak 1996-ban „talált vissza” a Magyar Csillagászati Egylet (let)hez. Bár ekkor már nem vett részt tevékenyen az észlelőmunkában, nagy szeretettel és lelkesedéssel segített a csillagászáttörténeti találkozó szervezésében, a konferencia füzetek elkészítésében és angolra fordításában. Ő fordította le angol nyelvre az egi Csillagászati Országos ismertető füzetet is. *Legnagyobb és nem múlt érdeme a műkedvelő csillagászati terén, hogy ő kezdeményezte és fejlesztette ki a hazai amatőr észlelések legsikeresebb ágát, a változócsillagok megfigyelését.* Érdemeit az MCSE 1997-ben az Egyesület tiszteletbeli tagságával ismertette el.

BARTHA I. AJOS

Változós hírek

Z And: egy új fedési kettőscsillag

A Z Andromedae a magyar változócsillag-észlelők között is ismert, népszerű csillag, a ZAND típusú változó névadó csillaga (a Szakcsoport honlapjának tanúsága szerint 2208 észlelést végeztek róla a Szakcsoport tagjai). A szimbiotikus változócsillagokban egy kései szinképosztályú csillag kering egy forró (fehér törpe) csillag körül. A forró komponens gerjeszti a kései csillag légkörét, amely miatt akár 4 magnitúdó amplitúdójú irreguláris változásokat lehet megfigyelni.

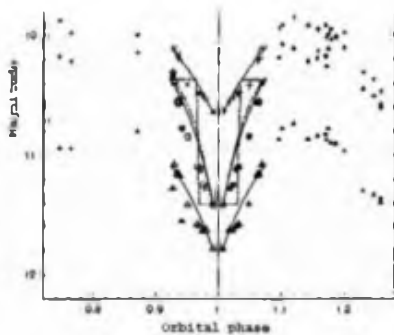
A szlovák A. Skopal legújabb tanulmánya szerint sikerült fedési jelenségeket megfigyelni a Z And fénygörbéjében. A korábbi ismeretek szerint magában a Z And-ban egy 2 naplümögű, 85–140 napsugár sugarú, 880-szoros napluminozitású vörös óriás-csillag körül kering egy fehér törpe. A fehér törpe tömege 0,5–1 naptömeg, felszíni

hőmérséklete kb. 100 000 K, luminositása pedig 900–2500 napluminositás között van. A kettőscsillag keringésidőjét 757–758 napra teszik.

A korábbi spektroszkópiai tanulmányok alapján a kettőscsillag pályasíkjának a látóirányhoz viszonyított hajlásszögét 20–40 fokra tették, elsősorban azért, mert nem észleltek fedéseket (ha észleltek volna, a pályasíknak látóirányhoz vett hajlásszöge csak néhány fok lehetne). Polarimetriai észlelésekből a pályasík hajlásszögét 31–55 fok közöttire tették.

Skopal most közzétett tanulmánya alapján azonban fedéseket lehet megfigyelni a Z And fénygörbéjén. A mellékelt ábrán a csillag minimumközeli fénygörbéje látható U, B és V sávokban: a vízszintes tengelyen a fázis (0, ill. 1 a minimum közepén), a függőleges tengelyen a fényesség. A fedés ténye nyilvánvaló, a folytonos vonal a modellszámítások eredménye. A fedések akkor következnek be, amikor a csillag pályamenti keringése miatt észlelhet radiális sebessége zérus: ez megerősíti, hogy valóban fedéssel van dolgunk.

A fedés modellezése alapján a pályasík a látóirányhoz csak 0–14 fokkal hajlik! A fénygörbe modellezése alapján az is megállapítható volt, hogy a fehér törpe körül egy korongszerű alakzat található. (Cs.Sz.)

V4006 Sgr: egy „nóvagyánús” mira

Az IAU Circular 8113-es számában megjelent hír szerint Hideo Nisimura egy 9,8 mpq fényességű nóvagyánús csillagot talált április 8,792 UT-kor készült felvételen. A nóvajelülről hamar kiderült, hogy azonos a V4006 Sgr néven már korábban katalogizált 281 nap periódusú mirával, amelynek eredeti térképe ill. közzétett pozíciója pontatlan volt. Úgy tűnik, hogy most a GCVS-ben szereplő észleléseknél (11,6–14,4p) fényesebb maximumában találták meg a csillagot. Japán észlelők archiv felvételeken a V4006 Sgr korábbi maximumait is megöröklítették. A csillag a Hubble Guide Star Catalog-ban is szerepel GSC 6850.4355 sorszámmal. A felfedező felvétele alapján kíméleti pozíció: RA = 18^h07^m20^s.38, D = –27°24′31″.6 (2000,0). Észleléséhez az 1999-ben feltűnt nóva, a V4444 Sgr térképét ajánljuk (<http://charts.aavso.org/>).

(Az IAUC 8113, 8115, AAVSO News Flash 1142, 1142 és a VSNET alapján – Fid)

Változós kiadványok a Magyar Csillagászati Egyesülettől

Cooper–Walker: Csillagok távcsővégen. Az utóbbi évek legjobb magyar nyelvű ismeretterjesztő könyve a csillagfejlődéssel, a változócsillagokkal foglalkozik. Ára 850 Ft (tagoknak 750 Ft).

Változócsillagok fénygörbéi 1993–1997. Ára 250 Ft (tagoknak 200 Ft).

Változócsillag Atlasz 6., 9., 14., 16. A VA sorozat részben bővíttet és javított új kiadásának füzetei. Ára füzetenként 200 Ft (tagoknak 150 Ft).